

Ingvar Johansson

Semantik till vardags och till döds

I *Filosofisk tidskrift* 2/88 fortsatte debatten om dödsbegreppsutredningen. I sin replik till mitt inlägg vill Göran Hermerén å ena sidan avfärda min specifika kritik av hans insats i utredningen men å andra sidan "välkomnar /GH/ i själva verket Ingvar Johanssons debatt om definitionsteoretiska frågor" (s 42). Hermerén vill avskriva debatten om dödsbegreppet och i stället ha en debatt som "har ett mer generellt intresse och anknyter till /IJ:s/ tidigare debatt i denna tidskrift med Helge Malmgren om begreppsanalysens natur" (s 42).

Jag å min sida får väl välkomna detta välkomnande, även om jag är förvånad över att Hermerén gör en sådan skarp åtskillnad mellan det generella och det specifika. Men låt oss gärna börja med att diskutera definitionsteori i allmänhet; liksom hur teorin ser ut till vardags i svensk filosofiundervisning.

1. Den nedärvda definitionsläran

Jag hävdar att svensk filosofi från 50-talet fram till dags dato har dominerats av en speciell definitionsteori. Enligt denna kan definitioner bara vara definitioner av språkliga uttryck, och definitioner tillhör ett av två huvudsläkten. De är antingen rapporter om språkbruk (lexikaliska eller deskriptiva definitioner) eller reglering av språkbruk (stipulativa definitioner).

Att jag nu verkligen beskrivit vad som i dagens oklara situation bäst benämnes "den nedärvda synen", ska jag visa med hjälp av citat ur semantikböcker som under flera årtionden varit filosofisk standardlitteratur i Sverige. Den som lutar på min karakteristik kan hoppa över alla citaten. Jag börjar med två av de böcker som jag nämnde i mitt förra inlägg, böcker som fortfarande är kurslitteratur vid Hermeréns institution i Lund.

”Realdefinitioner”. Det hävdas ibland att det utöver stipulativa och deskriptiva definitioner finns även en tredje typ av definition-genom-ekvivalenta-ord, nämligen ”reala” definitioner, vilka sägs vara definitioner inte av ord utan av saker. Vi har redan diskuterat vad det innebär att definiera ett ord — antingen att ge ett ord en ny mening, eller att beskriva en mening som redan har givits till ett ord. Men vad innebär det att definiera en sak? Vi har definierat ordet ”triangel”, vad skulle det innebära att därutöver också definiera saken triangel?”

Om meningen hos själva ordet ”definiera” skall förbli någorlunda precis, så tycks det som om vi borde begränsa användningen av detta ord till språkliga uttryck: ord och fraser (J Hospers: *An introduction to philosophical analysis* 2:dra uppl, London 1973 s 39—40; 1:a uppl 1956).

En *definition* är en synonymregel mellan den term som skall definieras och en definierande term: . . . Den kan införas i en diskurs genom en *definitionsrapport*, vilket är ett påstående om att regeln faktiskt följs i en viss typ av kontexter av en viss grupp människor: . . . En definition kan införas i en diskurs genom ett *definitionsförslag*, vilket är en imperativ eller viljeuttryckande sats som stipulerar att regeln kommer att följas i en viss kontext eller typer av kontexter: . . . (M C Beardsley: *Thinking straight* 4:de uppl, Englewood Cliffs, N J 1975 s 229; 1:a uppl 1950).

Jag ska nu övergå till några svenska böcker.

Inom äldre filosofi var det vanligt att man talade om ”tillvarons väsen”, ”kontens väsen”, ”rättrådighetens väsen” osv. Man kunde också i samma mening fråga: ”Vad är dygd?”, ”Vad är sanning?” etc. Sådana uttryckssätt är kanske numera inte så vanliga utom möjligen inom vissa former av spekulativ filosofi.

Man har förr som regel tagit för givet, att diskussioner om sådana ämnen rörde *sakfrågor*, men i våra dagar göres av många gällande, att så ofta inte alls är fallet. Den naturliga funktion som de nämnda uttrycken har är att fråga efter *ords betydelse* eller *definition* (H Regnell: *Semantik*, Stockholm 1965 s 164).

/Exempel/ (I) är ett förslag till användning av ett uttryck eller en deklARATION, hur man kommer att använda ett uttryck. (I) kallas *stipulativ* definition. (II) och (III) avser att fastställa i vilken mening ett uttryck faktiskt används (i ett visst språk). (II) kallas *lexikalisk* definition; den kan förstås som en namnförklaring, vars avsikt närmast är att ersätta ett uttryck med ett annat, som antas vara mera känt, utan att närmare analysera betydelsen. (III) är närmast att fatta som en sakförklaring, som avser att analysera ett uttrycks konnotation, dvs ange olika kännetecken hos det begrepp som uttrycket hänför sig på. (III) kallas *analytisk* definition (K Marc-Wogau: *Logik, vetenskapsteori, argumentationsanalys*, Stockholm 1970 s 20—21).

Hur ”definition” lämpligen bör användas, därom tvistar filosofer och andra lärde. Här används termen restriktivt. Vi inskränker oss till att presentera tre typer av definitioner, som har stort argumentationsanalytiskt intresse, nämligen lexikaliska, stipulativa och övertalande definitioner (P-Å Walton: *ABC om argumentation*, Stockholm 1970 s 20—21).

Den syn på definitioner som framträder i dessa böcker tycks mig ganska entydig. Genomgående uppfattas definitioner som definitioner av *språkliga uttryck*, vilket innebär att realdefinitioner faller utanför definitionsläran. Realdefinitioner är i denna tradition helt enkelt inte definitioner. Marc-Wogau och Walton avviker visserligen från de andra citerade filosoferna genom att presentera en tredelning, men det är av underordnad betydelse. Respektive tredje typ måste uppfattas som specialfall eller blandningar av stipulativa och lexikaliska definitioner.

I den förmodligen mest använda semantikboken, Arne Naess' *Empirisk semantik*, finner man naturligt nog också den nedärvda synen:

I denna bok förekommer ordet "definition" både isolerat och i sammansatta beteckningar som "stipulativ definition" och "språkbruksdefinition" (eller "beskrivande definition"). När ordet uppträder isolerat, är det i denna bok en förkortning för "stipulativ definition" (A Naess: *Empirisk semantik*, Stockholm 1961 s 31; första norska version kom 1947, och nya upplagor på norska och svenska har kommit årtionde efter årtionde).

Naess nämner realdefinitioner endast i förbigående två gånger i boken (s 33, 35). Han skriver följande:

... om det krävs en stipulativ definition av ett uttryck, så hjälper det inte med realdefinitioner, hur djupsinniga de än är. Förståendet av en realdefinition förutsätter nämligen att definiendum och definiens tolkas på ett bestämt sätt. Så länge dessa ord är vaga eller mångtydiga och därför kräver stipulativa definitioner, är realdefinitioner oanvändbara (s 35).

Med tanke på den dåtida analytiska filosofins helt negativa syn på "djupsinnighet", metafysik och realdefinitioner är det orimligt att tolka detta som ett accepterande av realdefinitioner från Naess' sida. Om någon idag vill *omtolka* citatet som ett sådant accepterande, så bör detta för historieskrivningens skull sägas öppet.

2. Hermeréns definitionslära

I sitt första inlägg i debatten, dvs i sitt svar till Mats Furbergs funderingar kring dödsbegreppet, tar Hermerén implicit avstånd från den nedärvda definitionsläran. Han säger att han och utredningen givit en realdefinition av döden. Men han säger också att hans syn på realdefinitioner är påverkad av Wedbergs *Filosofins historia*, Naess' *Empirisk semantik* och Richard Robinsons *Definition* (FT 3/87 s 20). I Wedberg återfinns emellertid inget försvar för realdefinitioner, vilket jag påpekade i mitt inlägg i FT 2/88 (s 30—31). Som jag nyss nämnde gäller

samma sak för Naess. Återstår alltså Robinson, vars bok verkligen är en definitionsteoretisk bok. Nästan en fjärdedel av densamma, kap VI, används till en genomgång av realdefinitioner.

Robinsons uppläggning av kapitlet om realdefinitioner kan för den som är förtrogen med Hermeréns egna böcker karakteriseras som rent "hermerénsk". Begreppet realdefinition sägs sakna en entydig betydelse, varpå inte mindre än 12 olika betydelser särskiljs. Ingen förtjänar enligt Robinson namnet realdefinition, och all hittillsvarande debatt om realdefinitioner sägs ha berott på en sammanblandning av de olika betydelserna. Robinson sammanfattar:

Jag föreslår därför att vi med 'definition' alltid menar en process som berör symboler, en process där antingen två symboler likställs eller där vi rapporterar eller föreslår en mening för en symbol; och att vi aldrig använder 'definition' som ett namn på en process som inte berör symboler, ty en sådan användning är tvetydig och bör ersättas med mer specifika termer.

Det förhåller sig naturligtvis inte så att vi någonsin kommer att kunna glömma eller bortse från termen 'realdefinition' och termen 'definition' i samma mening. De är allt för centrala i historien om människans filosofiska reflektioner och logikteorier. . . . Vi kommer därför ideligen att tvingas använda termen 'realdefinition' när vi refererar till äldre litteratur och studerar tankens historia. Mitt förslag är endast att vi inte skall använda det när vi själva skriver filosofi (Robinson: *Definition* Oxford 1950 s 191).

Det finns absolut ingenting i de böcker som Hermerén själv hänvisat till som särskiljer dessa från den nedärvda synen. I Hermeréns hänvisningar finner vi en definitionsteori, och i hans accepterande av realdefinitioner en annan. Och dessa teorier motsäger varandra. Det kommer Hermerén aldrig ifrån, även om han nu är intresserad av att diskutera en ny definitionsteori och i framtiden kanske tar klarare avstånd från det traditionella synsättet.

Innan jag tar fasta på Hermeréns erkännande av realdefinitioner, och strax (avsnitt 4) försöker påbörja en mer konstruktiv diskussion, känner jag mig dock föranlåtten att ta upp en helt annan men ändå närliggande fråga.

3. Semantikens status och professorernas ansvar

När jag i min förra artikel anklagade Hermerén för att så att säga i smyg ha börjat godta realdefinitioner, så replikerade han på följande sätt: "Jag tror att varken Mats eller jag tilltror oss en sådan betydelse att vi

måste offentligt tala om var gång vi kommer att ompröva några av de åsikter vi fått lära oss som studenter” (FT 2/88 s 40—41). Hermerén skrev också att han måste ”ha rätt att tänka och skriva annat än det som står i läroböcker i semantik” (s 41).

Så enkel är dock inte saken. I svensk filosofiundervisning lärs mycket ut hypotetiskt i den meningen att läraren inte säger att han presenterar Sanningen, utan att han presenterar en möjlig ståndpunkt som det är upp till eleverna att ta ställning till. Men detta gäller *inte* logik och grunderna i semantik. Här har undervisningen i stort sett samma objektiva karaktär som en matematiklektion har. Det är därför, vidhåller jag, högst anmärkningsvärt om svenska filosofiprofessorer inte delar de åsikter som lärs ut i semantik på grundutbildningen. Det här är inte en fråga om rätten att byta åsikt utan en ansvarsfråga. Hermerén har som prefekt och professor makt över och ansvar för svensk filosofiutbildning. Men det tycks inte han själv anse. Han skriver också följande:

Jag kan knappast lastas för att de åsikter om realdefinitioner jag så småningom kommit att omfatta inte slagit igenom i den elementära kurslitteratur i semantik som allmänt används i Sverige (s 43).

Om inte en prefekt och ämnesföreträdare vid en svensk filosofiinstitution kan lastas ens för kurslitteraturen vid den egna institutionen, vem ska då kunna ställas till ansvar?

Inte blir saken bättre av att Hermerén, som jag påpekade i förra avsnittet, explicit hänvisar till semantiklitteratur där man återfinner exakt den definitionsteori som finns i den ”elementära kurslitteratur” som han i citatet ovan anser förlegad. Konsten att hålla med alla kan överstiga t o m en framstående begreppsanalytikers förmåga.

4. Moderna realdefinitioner

Nu till frågan om realdefinitioner faktiskt är möjliga. Traditionellt har begreppet om realdefinitioner inbegripit följande åsikter: (a) att en realdefinition fångar en *saks* väsen, dvs den begränsar sig inte till språket och tanken utan säger något om världen, (b) att den inses med förnuftet, (c) att den ger säker kunskap. Jag skriver inte under på punkterna (b) och (c), och det gör inte heller Hermerén. Kvar blir något som man kanske kunde kalla ”provisoriska realdefinitioner”.

Både jag och Hermerén omfattar såvitt jag förstår en fallibilistisk

kunskapsteori. Och detta faktum yttrar sig här som en enig uppfattning om att realdefinitioner måste vara reviderbara. Jag ska därför lämna de kunskapsteoretiska aspekterna (punkterna b och c ovan) åt sidan, och i stället koncentrera mig på punkt (a). Vi måste ställa oss frågan vad som krävs för att man i en definition ska kunna säga något om världen.

Definitioner är språkligt formulerade. Också en realdefinition existerar som ett påstående i språket. Men därav följer inte automatiskt att en definition nödvändigtvis är en definition *av* något språkligt. Under vissa metafysiska antaganden följer det, under andra följer det inte.

En realdefinition ska i en saktyp, arttyp eller händelsetyp fånga det *allmänna* eller *universella* som ger typen i fråga dess identitet som typ, dvs de *universalia* (substanser och/eller egenskaper) som utgör dess väsen. Härav följer omedelbart att om man som nominalisten helt förnekar existensen av universalia, eller som konceptualisten anser att universalia endast kan finnas i språket eller tanken, så är realdefinitioner en omöjlighet. Endast realister, dvs de som anser att det finns universalia som existerar oberoende av språket, har möjlighet att utan motsägelser acceptera realdefinitioner. Definitioner som fångar något allmänt *i världen*.

5. Immanent realism

I likhet med D Armstrong (*Universals & scientific realism* vol 1&2, Cambridge 1978) vill jag skilja på två slags realism med avseende på universalia: transcendent realism och immanent realism. Enligt den förstnämnda kan universalia existera som platoniska idéer eller begrepp bortom språket, tanken och sinnevärlden, enligt den senare kan universalia existera både i språket, tanken och i sinnevärlden som sådan, men aldrig bortom dessa.

Den analytiska filosofin har i sin efterkrigsfas dominerats (ofta endast implicit) av nominalistiska och konceptualistiska uppfattningar, och därför också varit konsekvent när den förkastat realdefinitioner. När den analytiska filosofin uppstod var förhållandena dock annorlunda. Både Russell och Moore var begreppsrealister. De omfattade en transcendent realism. I min debatt med Helge Malmgren, som Hermerén tycker vi ska anknyta till, skiljde jag därför noggsamt på begreppsrealistisk och begreppsnominalistisk begreppsanalys. Den som är transcendent realist kan utan att motsäga sig själv plädера både för realdefinitioner och begreppsanalys (av de transcendentia allmänbegreppen). Av-

snittet om den begreppsrealistiska varianten avslutade jag med en fråga som jag återigen vill ställa: ”Är den bakomliggande metafysiken riktig blir begreppsanalys naturligtvis en viktig filosofisk uppgift, men vilken svensk nu levande filosof omfattar metafysiken ifråga?” (*Marxism och begreppsanalys*, Inst för filosofi i Gbg 1979 s 20).

Själv betraktar jag mig som realist, men (likt Armstrong) som *immanent* realist. Jag tror det finns universaliala *i tingen* oberoende av språk och mänskligt medvetande, och att det är dessa universaliala som ger naturen dess struktur. Sedan finns det naturligtvis därutöver också universaliala i språket och den språkberoende samhälleliga verkligheten.

Man kan alltså inte diskutera realdefinitioner rakt upp och ner. En sådan diskussion måste föregås av en diskussion om nominalism, konceptualism och immanent realism. I väntan på att det dyker upp någon transcendent realist tycker jag vi tills vidare kan lämna denna ståndpunkt åt sidan.

En immanent realism är emellertid bara ett av flera nödvändiga villkor för realdefinitioner. Jag ska här ta upp vad jag tror är ytterligare två sådana villkor.

6. Interna relationer

Jag tror, för det första, inte att man på ett genomtänkt sätt kan acceptera realdefinitioner, utan att man också i någon form accepterar det för analytisk filosofi så förhatliga begreppet om *interna relationer*.

Två typer av fenomen, A och B, är internt relaterade om A inte kan ha sin identitet, dvs inte kan existera, om inte också B existerar, och vice versa. Tron på existensen av interna relationer var fundamental för den brittiska form av hegelianism som Russell och Moore med sådan framgång kämpade ner. Det började som en attack på åsikten att *alla* relationer är interna, men övergick sedan i åsikten att *inga* relationer är interna. Det finns i analytisk filosofi här, liksom i definitionsläran, en nedärvd syn. Enligt denna är interna relationer en omöjlighet och tron på dessa relationer roten till mycket filosofiskt nonsens. Alla relationer sågs i stället vara externa, varmed menas att relata (det som en relation råder mellan) alltid kan existera oberoende av varandra. (R Rorty har skrivit en utmärkt översikt över allt det här i *Encyclopedia of Philosophy*.)

Antag nu att världen, den analytiska filosofin till trots, innehåller interna relationer, och att en viss typ av sakförhållande, C, är internt

relaterad till både A och B, men inte till någonting därutöver. C kan då endast existera försåvitt A och B existerar, och när A och B existerar så existerar med nödvändighet också C. Om man nu skriver "C = def A och B" så kan man säga att detta påstående på en och samma gång fångar (1) en speciell typ av nödvändighet mellan universaliala i en sak och (2) en därav följande nödvändighet mellan motsvarande allmänbegrepp, dvs mellan språkliga entiteter. Vi har alltså en *sak-* eller *real-*definition. Den begreppsliga nödvändighet som finns i den språkliga formuleringen av realdefinitionen, blir här blott en återspeglning av interna relationer som oberoende av språket existerar i saker av typen C.

Om begreppet C refererar till universalet människa, och begreppen A och B till universalet förnuft respektive universalet djur, så får vi den klassiska aristoteliska realdefinitionen av människan som det förnuftiga djuret. På språknivån blir visserligen härigenom begreppet människa nödvändigt förbundet med begreppen förnuft och djur. Men det primära är att det i världen finns en intern relation mellan arten (universalet) människa å ena sidan och dels egenskapen förnuftighet och dels arten djur å den andra. Realdefinitioner säger något om både världen och språket.

7. Komplexa enheter

Den som är väl bevandrad i analytisk filosofi kom kanske i slutet av förra avsnittet att tänka på den sk analysens paradox. En realdefinition kommer man ju fram till efter en analys. Paradoxen måste här ges två formuleringar (för en utförligare presentation av paradoxen se G H von Wright: *Logik, filosofi och språk*, Stockholm 1965 s 197—99): (1) Om allmänbegreppet människa är identiskt med konjunktionen av allmänbegreppen förnuft och djur måste då inte analysen/definitionen vara trivial och enbart en rapport om synonymi?, (2) Om universalet människa är identiskt med enheten av universalet förnuft och universalet djur, måste då inte analysen/definitionen vara trivial såtillvida att en helhet alltid är identisk med kombinationen av sina delar? Jag ska inskränka min diskussion till den andra formuleringen av paradoxen.

Lösningen står att finna i en distinktion mellan aggregat (eller kollektion) och komplex enhet. (Distinktionen återfinns bl a hos I Segelberg: *Begreppet egenskap*, Stockholm 1947 s 111.) I ett aggregat är den helhet som aggregatet utgör summan av delarna, medan i en komplex enhet helheten är en slags gestaltkvalitet i förhållande till delarna. Ge-

staltkvalitet ska här inte förstås som något som bara kan finnas i en upplevelse, utan som en emergent egenskap i världen. Om man hävdar att universalet människa inte är ett aggregat utan en komplex enhet av andra universalialia försvinner analysens paradox.

Jag nöjer mig med dessa relativt kortfattade påpekanden och antydningar om vad jag tror en teori om realdefinitioner måste innefatta. Det här inlägget har som primärt syfte att visa att det inte ens går att diskutera provisoriska realdefinitioner utan att på nytt tänka över flera inom analytisk filosofi nedärvda "sanningar". (Mina åsikter om immanent realism, interna relationer och komplexa enheter finns utförligt utvecklade i boken *Ontological investigations. An inquiry into the categories of nature, man, and society*, Routledge, London 1989.)

8. Semantik som metafysik

Efter denna utläggning kring realdefinitioner vill jag återvända till filosofiinstitutionernas semantikvardag. Vad bör då göras? Vilka semantikböcker vill jag själv ha som kurslitteratur?

Ur min synpunkt är på ett sätt den sista frågan felställd. Jag vill inte ha kvar hela semantiken som ett vid sidan av logiken grundläggande ämne där man ska lära sig sanningar på vars grund man sedan ska närma sig de klassiska filosofiska problemen. Vissa av de förment rent semantiska problemen är del av de klassiska problemen, och bör därför likställas med dessa. Kort sagt: Koppla ihop semantik och metafysik.

Ovanstående uppmaning innebär inte att man skall sluta lära ut distinktionen mellan lexikaliska och stipulativa definitioner. Den distinktionen accepteras av alla. Men man bör ta bort all litteratur där det sägs att endast definitioner av språkliga uttryck kan vara definitioner.

9. Realdefinition av döden

I motsats till Hermerén tror jag att den allmänna diskussionen om definitionsteori och realdefinitioner har konsekvenser för hur man ser på dödsbegreppsutredningen. Jag tror nämligen att den traditionellt negativa synen på realdefinitioner trots allt fortfarande sätter sina spår i Hermeréns förhållningssätt. Ingmar Persson och Torbjörn Tännsjö har på ett förtjänstfullt sätt här i FT startat en diskussion som jag förstår som en diskussion om den bästa realdefinitionen av döden. Båda är missnöjda med den definition Hermerén representerar. Hermerén svarar si-

na kritiker, men tycks i grund och botten ointresserad av denna diskussion. Att det förhåller sig på det sistnämnda sättet grundar jag på följande.

Utgångspunkten för Ingmar Perssons artikel (FT 2/88) är insikten att man principiellt sett kan förorda en annan *definition* av döden än utredningens, men ändå acceptera de av utredningen föreslagna *kriterierna*. Han visar så på ett övertygande sätt att en annan definition (död = kronisk medvetlöshet) faktiskt lätt låter sig förenas med kriterierna. Vad gör Hermerén då? Jo, trots att han och utredningen gjort ett stort nummer av åtskillnaden mellan definition och kriterier så replikerar han på följande sätt:

Motiveringen /för kriterierna/ blir då en annan än de som ges i utredningen, men i praktiken blir ju i så fall skillnaden mellan utredningens och Perssons förslag obetydlig, för att inte säga mikroskopisk (s 40).

Mer var alltså inte den viktiga filosofiska distinktionen mellan definition och kriterium värd. Nog borde en pragmatisk inställning hos en filosof ha något snävare gränser än den Hermerén ger prov på. Åtminstone för den som säger sig acceptera realdefinitioner.

10. Känn dig själv, begreppsanalytiker

Det är ett välbekant fenomen att det är lättare att se vad för slags personer andra är än att se vem man själv är. Också framstående psykologer och psykoterapeuter kan ha problem med att genomskåda sig själva. Den här egenheten tycks mig efter Hermeréns inlägg överförbar till begrepps- och argumentationsanalys. Också en framstående begrepps- och argumentationsanalytiker kan ha svårigheter att genomskåda de egna semantiska tricken.

Jag skrev att jag fann det märkligt att utredningen inte använde sig av distinktionen mellan tillräckliga och nödvändiga villkor, och man inte någonstans skrev att hjärnkriterierna (= varaktigt hjärt- och andningsstillestånd) fortfarande är tillräckliga villkor för döden. Göran Hermerén säger nu att jag är osaklig, och att utredningen visst har sagt detta. På sidan 159 i utredningen har han hittat nedanstående stycke:

Dessa dödsriterier, varaktigt hjärt- och andningsstillestånd, utgör alltså indirekta kriterier på att hjärnans samtliga funktioner för alltid har fallit bort. Kriterierna är alltid *tillräckliga* för att hjärnans totala och oåterkalleliga funktionsbortfall skall kunna fastslås. De är emellertid *inte* också *nödvändiga* . . . (s 43).

I själva verket exemplifierar detta citat precis det som jag velat påpeka. Här sägs nämligen inte det som Hermerén påstår och som jag efterlyst, dvs att varaktigt hjärt- och andningsstillstånd är tillräckliga villkor (i logisk mening) för *döden*. Här står att hjärtkriterierna är tillräckliga villkor för att *hjärnkriterierna* ska vara uppfyllda. Hjärtkriterierna presenteras som kriterier på andra kriterier. Härav *följer* att hjärtkriterierna också är tillräckliga villkor för döden, ty om x är ett tillräckligt villkor för y som i sin tur är ett tillräckligt villkor för z så är också x ett tillräckligt villkor för z. Men det *sägs* aldrig att hjärtkriterierna är tillräckliga villkor för döden. Nog vet Hermerén i princip att sådana här undangömmanden kan spela en betydande roll i en argumentering. I utredningen fyller det funktionen att förstärka intrycket att man inte i några sammanhang kan hoppa över hjärnkriterierna. Utredningen om dödsbegreppet går verkligen inte fri från den typ av semantiska finter som den klassiska begreppsanalysen ville ha bort från sakliga diskussioner.

Göran Hermerén avslutar sin replik på följande sätt:

Sedan Sokrates dagar har begreppsanalys *i en eller annan form* (min kursiv, IJ) varit ett stående och viktigt inslag i filosofin. Det tror jag den kommer att fortsätta att vara. Därmed har jag inte sagt att jag anser att filosofi är identisk med begreppsanalys (s 45).

För mig är detta en oprecis harang som man kan tolka som man vill. I en tolkning förfaller den till den triviala sanningen att filosofer (liksom alla andra!) tvingas att göra distinktioner. I en annan tolkning är den uppenbart falsk. Inte skulle Descartes, Leibniz och Spinoza säga att de höll på med begreppsanalys. De ansåg sig i sin filosofi beskriva hur världen är beskaffad, och de var ljusår från den moderna åsikten att filosofin primärt ska syssla med språket. Ska den här diskussionen om definitions-teori och filosofisk begreppsanalys bli fruktbar måste Hermerén presentera sig och tala om *vilken form* av begreppsanalys han anser vara viktigt för en *specifik del* av filosofin. Allmänna fraser för inte filosofin framåt. □